

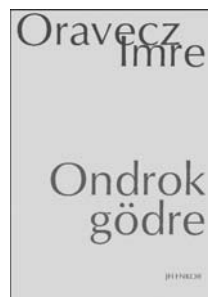
Szépirodalom

ORAVECZ IMRE: *Ondrok gödre*

Amikor 1998-ban megjelent a *Halászóember*, a Szajla-versek gyűjteménye, látni lehetett, hogy az Oravecz-életmű olyan tematikájával van (lesz) dolgunk, amely magában rejt az epikus megformálás lehetőségét. Szajla mítosza, a mát-raalji mikrokozmosz bejárása olyan feladatként állt elő, amely a mai napig meghatározza az oravecki gondolkodást; nem lehet elszakadni tőle, nem lehet figyelmen kívül hagyni. Tártok tőle, hogy Oravecz Imre már régen mindent ennek viszonylatába állít: léttapasztalatának sarokköve ez, ami meghatározza azokat a pozíciókat, melyektől elindulva újabb és újabb közelítési kísérleteket láthatunk egy eltűnt világ fizikai és szellemi teréhez.

Esetünkben az *Ondrok gödre* című regény a nagyepikai regényforma műfajának keretein belül írja/teremt újra a paraszti kultúrát. Hangsúlyozom, hogy alapvetően nem egy kor pusztá megidézéséről, nyelvbe transzponálásáról van szó. Sokkal inkább annak a — mindeddig túlnyomórészt idealizált, heroizált,

éppen ezért elfedett, láthatatlan — paradigmának a leírását, megformálását láthatjuk, amely a konkrét állításokon keresztül a magyar falu újratematizálását tűzte ki (latens) céljául. A cél éppen annak a nyelvi kifejezőformának a megtalálása volt, amelynek révén lehetővé válik a paraszti kultúrának általánosságban való megragadása. Ilyeténképpen az *Ondrok gödre* kérdésfeltevése leginkább antropológiai, ontológiai aspektusokból érthető meg igazán.

Kétségtelen, hogy a regény a lineáris cselekményvezetés mentén halad. Az Árvai család 19. századi történetét Oravecz lebilincselő tárgyi tudással felvértezve tárja elénk; a hétköznapi világ ez, rusztikus, kegyetlen, reális világ, melyben a boldogulás, a napi betevő, a juss; az élet, a halál, a házasság, a gyermeknemzés; az öröm, a bánat, az elfojtás mind közvetlenségükben tételeződnének, s mégis, mindezeket egy másik síkra kell helyezni. Nem pusztán az Árvai családról, tágabban a szajlai embekekről van szó, hanem arról, hogy e keretek között a boldogulásnak, a létezésnek milyen realizációi voltak lehetségesek. Ebben a zárt közös-

ségben a cselekvések determináltak; határozott formákhoz, íratlan konvenciókhoz igazodik mindenki. Az élet ritmusa igazodik az évszakok ritmusához, a változó tényezők viszont, ahogy látjuk, alapjaiban kezdik ki s számolják majd fel ezt a döntően önállósra berendezkedett faluközösséget. Ezen közösségi keretek között az egyéni boldogulás is nehezebb; a regény alapkonfliktusa az apa és fiú közötti vita a gyarapodásról, a szerzésről, az önálló élet lehetőségének megteremtéséről, végsősoron a függés és a szabadság közötti különbségről. Árvai István felismerése, hogy idehaza képtelen boldogulni, a kívándorlás gondolatát veti fel. Ezt elhárítás és cselekvés követi, s a regény e ponton ér véget, hogy a folytatásban innen vegye majd fel az elbeszélés fonálát.

Oravecz narrációja hideg, pontos, tárgyilagos. Szenvtelensége éppen ezért válik hatásossá, részvétlensége révén. A távolságtartó bemutatás azt a közvetlen befogadói pozíciót teremti meg, amely lehetővé teszi az olvasók számára a zavartalan (közvetlen, elemi erejű) befogadást. A regény legfőbb erénye az, hogy sikeresen közelíti meg a magyar paraszti kultúrát; nagyívű, erőltetett prekonceptiók, heroisztikus, idealisztikus képzetek nélkül. Ennek eredménye, hogy az esztétikai tapasztalás mentén felülírja a faluról, a magyar paraszti

élettről alkotott narratívákat. Egyszerre rombolja és építi tehát e paradigmát. Fő célját abban jelöli ki és éri el, hogy az egyes megközelítésén keresztül érvényes beszédmódot találjon a szajlai világhoz. Ez a világ volt (van), s most előttünk reálizálódott újra. Nagyon fontos regény; akár a *Halászóemberrel* együtt olvasva, akár anélkül: önmagában és társtalanul áll.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007,*
386 oldal, 2800 Ft)

NEMES ANDRÁS: *Entropláza*

Nemes András novelláskötete a FISZ Könyvek sorozat kétségtelenül egyik legígéretesebb darabja. Az öt prózát tartalmazó kötet többféle hagyomány, prózapoétika újszerű ötvözet, kezdve a karkai hangoltságú groteszk és komikus, ugyanakkor egzisztenciális kérdéseket feszegető beállítódástól a Bodor Ádám-féle határhelyzetek poétikájáig vagy a cyberpunk témák „megdolgozásáig”. A karkai intertextusok („Akár fel is adhatod”) és az egzisztencialista kérdésfelvetések („Vagyok. Valahol vagyok. Valaki van”) itt tulajdonképpen nem is kérdések, hanem cél és válasz nélküli dadogásként a tudatra — amely